

Layihənin istiqaməti:
"Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği"

1951-ci ildə Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının kollektivi "Ailə namusu" (H.Muxtarov) tamaşasını müvəffəqiyyətlə göstərdi. Bu müvəffəqiyyətin qazanılmasında quruluşçu rejissorun böyük zəhməti qeyd edilirdi. Mətbuat yazırdı ki, tamaşa hər cür sxematizmdən uzaqdır. Rejissor real, inandırıcı, maraqlı mizanlar və səhnələr yarada bilmişdir. Tamaşada təkrar, düşünlülməmiş təsadüfi mizan, özünü doğrultmayan hərəkət və vəziyyət yoxdur. Tamaşada həyat, gənclik qüdrəti və şənlik var...

Teatr Sənəti İnstitutunun (QİTİS) professoru A.Popov tələbəsinin qüvvətli temperamentini, güclü müasirlik hissinə, tükənməz enerjisini, obrazlı rejissor görümünü, özünə və başqalarına qarşı yüksək tələbkarlığını, başlıcası isə pyesin dramaturji materialını doğru-düzgün təcəssüm etdirmək bacarığını uzaqgörənliklə duyub qiymətləndirmişdi. T.Kazımovun ilk tamaşasından başlamış son quruluşunadək təxminən 30 ilə yaxın bir müddətdə hazırladığı yüksək bədii səviyyəli tamaşalar bunu təsdiqləyir.

1964-cü ildə o, Şekspir dramaturgiyasına müraciət edərək, "Antoni və Kleopatra" faciəsinə səhnə təcəssümü verdi. Tamaşa həərətlə qarşılandı. Görkəmli tənqidçilərdən M.Arif, C.Cəfərov tərəfindən yüksək qiymətləndirilən tamaşa 1965-ci ildə M.F.Axundov adına respublika mükafatı laureatı adına layiq görüldü. Mükafat alanlardan biri də, şübhəsiz, quruluşçu rejissor T.Kazımov idi.

"Antoni və Kleopatra"dən sonra o, Şekspirin "Hamlet" və "Fırtına" pyeslərinə də quruluş verdi. Bu da əsassız

yini yüksək qiymətləndirdi.

T.Kazımov teatrda baş rejissor işlədiyi müddətdə yalnız tamaşa verməklə kifayətlənmirdi. O, eyni zamanda, gənc aktyorların roldan-rola necə inkişaf etməsini izləyir, onların düzgün sənət mövqeyində möhkəmlənmələri və müasir tələblərə cavab verən yüksək bədii səviyyəli obrazlar yaratmaları üçün maksimum imkan və şərait yaradırdı. Uzun illər tamaşaçıların dərin məhəbbətini qazanmış H.Turabov, Ş.Məmmədova, A.Pənahova, F.Poladov, S.İbrahimova, Y.Nuriyev və başqaları T.Kazımovun rejissor sənətindən bəhrələnmiş, onun quruluş verdiyi tamaşalarda rəngarəng obrazlar yarada-yarada püxtələşmiş, aparıcı aktyor səviyyəsinə yüksəlmişlər.

Ötən əsrin 70-ci illərində T.Kazımov rejissor axtarışlarını fəal surətdə davam etdirirdi. Bir sıra Azərbaycan və xarici ölkə müəlliflərinin əsərləri üzərində çalışırdı. Teatrın repertuarını zənginləşdirmək, müasir tamaşalar yaratmaq üçün dramaturqlarla əlaqəni daha da möhkəmləndirirdi.

Heç kəsə bənzəməyən Tofiq Kazımov

Zəngin yaradıcılığa malik rejissor teatrda dəst-xətti ilə fərqlənən sənətkar idi

İlk baxışdan elə görünə bilirdi ki, bu sözlər təcrübəli, tanınmış bir sənətkarın tamaşası haqqındadır. Əslində isə həmin tərifi o vaxt Moskvada ali rejissorluq təhsilini yenidən başa vurub doğma şəhərinə qayıdan və professional teatrda ilk müstəqil tamaşasını verən gənc rejissor Tofiq Kazımova aid idi. Bəli, "Ailə namusu" tamaşası səhnə sənətimizə doğrudan da, istedadlı bir rejissorun gəldiyini xəbər verdi, elə bir rejissorun ki, sonralar Azərbaycan teatrının bir çox uğurları onun adı ilə bağlıdır.

"Ailə namusu" tamaşasından sonra rejissor coşğun həvəs və böyük ehtirasla bir-birinin ardınca "Məzəli hadisə", "Lənkəran xanının vəziri", "Sevilə ulduzu", "Atayevlər ailəsində", "Vassa Jeleznova", "Qəribə adam" tamaşalarını hazırladı. Bu tamaşalar aydın şəkildə sübut etdi ki, T.Kazımovun rejissorluq imkanları milli məhdudiyyət bilmir. O, bir sənətkar kimi M.F.Axundovun, İ.Əfəndiyevin əsərlərini, eyni zamanda K.Haldoninin, Lope de Vega'nın, M.Qorkinin, N.Hikmətin pyeslərini özünə doğma və yaxın bilirdi; bu yaradıcılıq amilini bütün fəaliyyəti ərzində davam və inkişaf etdirirdi.

T.Kazımov Azərbaycan Dövlət Dram Teatrında ilk quruluşlar verərkən onun səhnəsində A.İsgəndərov, M.Məmmədov, Ə.Şərifov kimi təcrübəli rejissorlar gözəl tamaşalar hazırlayırdı. M.A.Əliyev, S.Ruhulla, M.Davudova, R.Əfqanlı, M.Sənani, K.Ziya, F.Qədri, Ə.Ələkbərov, İ.Dağıstanlı kimi qüdrətli aktyorlar çıxış edirdilər. Belə bir teatrda heç kəsə bənzəməyən, öz rejissor dəst-xətti, pyesi təhlil etmək tərzini, aktyorlarla rol üzərində işləmək üsulu ilə meydana atılmaq hər adamın hünəri deyildi. T.Kazımov istedadlı olduğu, rejissorluq sənətinin nəzəriyyə və təcrübəsinə mükəmməl yiyələndiyinə görə teatrda öz yerini tuta bildi və sözünü dedi.

Onun müəllimi - Moskvadakı

deyildi. Ona görə ki, T.Kazımov Şekspir yaradıcılığına çoxdan bələd idi - Abbas Mirzə dövründən. Bu barədə özü müsahibələrinin birində belə deyir: "Bizim ailə teatral ailə idi. Tez-tez teatra gedər, Abbas Mirzə kimi nəhəng sənətkarların oyunlarına tamaşa edərdik. Onun Hamleti xatirimdə silinməz iz buraxıb. Qeyd edim ki, Şekspir pyesləri o illərdə Azərbaycan teatrının repertuarında böyük yer tuturdu. Bir də ki, sənətə yol ev tamaşalarından keçir. İlk rollar, əldəqayıma biş-saqqal, qılınc və əlbəsələr.... Bunlar hamısı şirin yuxuya bənzəyirdi. Gerçəklik isə Teatr Texnikumuna qədəm basdığım gündən başladı. Bir dəfə müəllimimiz Tuqanov Şekspire olan marağını görüb "Şiltaq qızın yumşalması" pyesindən bəzi parçaların tərcüməsini mənə tapşırırdı. Sonra əsəri kurs tamaşası kimi hazırladıq. Qremionu oynadım. Şekspir yaradıcılığı ilə Moskvada Teatr İnstitutunda oxuduğum illərdə daha yaxından və daha ciddi məşğul oldum".

T.Kazımov klassiklərə müraciət etsə də, tarixi mövzuda yazılmış əsərləri səhnəyə gətirsə də, Azərbaycan dramaturqlarının müasir mövzuda yazdıqları pyeslər üzərində də böyük həvəslə işləyir, bu sahədə də nailiyyətlər qazanır. 1964-cü ildə o, görkəmli dramaturq İ.Əfəndiyevin "Sən həmişə mənimləsən" pyesi üzərində yaradıcılıq işi aparır. Bundan əvvəl o, xalq yazıçısının "Atayevlər ailəsində" əsərinə quruluş vermişdi. "Sən həmişə mənimləsən" əsəri böyük uğur qazandı, tamaşaçılar tərəfindən rəğbətə qarşılandı. Tənqid həm pyesin, həm də tamaşanın məziyyətlərini qeyd etdi, dramaturq və rejissor əmə-

Xalq artisti T.Kazımovun zəngin yaradıcılığı çoxşaxəli, maraqlı və düşüncə dairəsi geniş idi. 1964-cü ildən ömrünün axırına qədər Akademik Milli Dram Teatrının baş rejissoru vəzifəsində çalışan T.Kazımov həm də Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunda səmərəli pedaqoji fəaliyyət göstərirdi, aktyor və rejissor kadrları yetiştirirdi.

T.Kazımov səhnə sənətinin müxtəlif məsələlərinə məqalələr həsr etmişdir. Görkəmli rejissorun A.Gəraybəyli, M.Vəlixanlı, K.Ziya, İ.Osmanlı, Ə.Ağayev haqqında yazdığı monoqrafiyalar gənc teatrşünasların stolüstü kitablarına çevrilmişdir.

**Əzizəğa Quliyev,
Əməkdar müəllim,
ADMİU-nun dosenti**